

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра експертизи товарів та послуг

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою «Експертиза товарів та послуг»

на тему: «Експертна оцінка якості та безпечності зерна пшениці як об'єкту експортно-імпортного товарообігу (за матеріалами ТОВ «Котекна Україна Лімітед»)»

Виконавець: студентка 69 групи
факультету міжнародної економіки

Манукян Н.Л.

_____
(підпис)

Науковий керівник:
Доц. каф. ЕТП, к. т. н.

Кунділовська Т.А.

_____
(підпис)

Одеса 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена тим, що в умовах розвитку експортно-імпортного товарообігу особливо стають питання забезпечення якості та безпечності зерна. Тільки ті країни досягають значних успіхів у соціальному й культурному розвитку, які здатні забезпечити найвищу якість своєї продукції. Тому перед зерновою галуззю України стоїть завдання забезпечити стабільне зростання виробництва зерна та досягнення певних якісних її характеристик, що має задовольнити як усі потреби країни на внутрішньому ринку, так і забезпечить можливість бути конкурентоспроможним на зовнішньому ринку.

Мета дослідження – експертне оцінювання якості та безпечності зерна пшениці.

Завдання дослідження:

- встановити значення зерна пшениці як індикатору продовольчої безпеки країни;
- порівняти основні принципи класифікації зерна пшениці;
- вивчити основні нормативні документи, які регламентують якість та безпечність зерна пшениці;
- запропонувати систематизацію класифікаційних ознак зерна пшениці, за допомогою яких проводять експертизу споживних властивостей зерна пшениці;
- дослідити вимоги національних та міжнародних нормативно-правових документів до показників безпечності зерна пшениці;
- проаналізувати стан кон'юнктури світового ринку зерна та обґрунтувати експортний потенціал України;
- проаналізувати основні напрямки діяльності ТОВ «Котекна Україна Лімітед»;
- систематизувати характеристики вимог експортерів щодо показників якості та безпечності зерна пшениці;

- проаналізувати різні підходи до фітосанітарного контролю в Україні та в інших країнах світу;
- розробити порядок експертного оцінювання якості та безпечності зерна пшениці;
- провести експертизу зразків партій зерна пшениці, що надходять в лабораторію компанії ТОВ «Котекна Україна Лімітед»;
- дослідити проблеми системи державного регулювання ринку зерна та надати рекомендації щодо вдосконалення стандартизації зерна пшениці.

Об'єктом дослідження є зразки партії зерна пшениці, призначені на експорт в країни Азії та Єгипту, які надходять на дослідження в лабораторію компанії ТОВ «Котекна Україна Лімітед».

Предмет дослідження – якість, безпечність, споживні властивості (органолептичні, фізико-хімічні показники якості, фітосанітарні показники) зерна пшениці, вимоги експортерів щодо якості та безпечності зерна пшениці, дослідження діяльності ТОВ «Котекна Україна Лімітед», стан системи державного регулювання ринку зерна пшениці

Методи дослідження: аналіз статистики – при аналізі стану кон'юнктури світового ринку зерна та обґрунтуванні експортного потенціалу України; метод порівнянь – при систематизуванні характеристики вимог експортерів щодо показників якості та безпечності зерна пшениці, стандартні загальноприйняті органолептичні, фізико-хімічні показники.

Інформаційною базою досліджень є нормативні матеріали центральних виконавчих органів державної влади, довідкові та статистичні матеріали, іноземна і вітчизняна монографічна література, методичні рекомендації щодо виконання експериментальних досліджень, авторські експериментальні дослідження на базі ТОВ «Котекна Україна Лімітед», періодична література.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 71

найменування та 19 додатків. Загальний обсяг роботи складає 98 сторінок, вона містить 24 таблиці, 16 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: Проблеми забезпечення якості та безпечності зерна в Україні// Збірник наукових робіт за підсумками студентської наукової конференції «Минуле, сучасне, майбутнє». Випуск 7. Том 1. Факультет міжнародної економіки (Одеса: Атлант, 2017, - 234с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

В першому розділі проаналізовано стан продовольчої безпеки країни та порівняно принципи застосування класифікації зерна пшениці в Україні та в різних країнах світу, вивчено основні нормативні документи, які регламентують якість та безпечність зерна пшениці; систематизовано класифікаційні ознаки зерна пшениці, за допомогою яких проводять експертне оцінювання споживних властивостей зерна пшениці. В другому розділі розглянуто експортний потенціал України, порівняно та систематизовано характеристики вимог експортерів щодо показників якості та безпечності зерна пшениці, запропоновано систематизацію фітосанітарних вимог в країнах світу та розроблен порядок експертного оцінювання якості та безпечності зерна пшениці. В третьому розділі проведено експертизу зразків партій зерна пшениці, що надходять в лабораторію компанії ТОВ «Котекна Україна Лімітед»; досліджено проблеми системи державного регулювання ринку зерна та надано рекомендації щодо вдосконалення стандартизації зерна пшениці.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. На основі системного аналізу законодавчої та нормативної документації, встановлено, що показник виробництва зерна на душу населення є індикатором продовольчої безпеки країни. Він дає уявлення про те, чи всі верстви населення, незалежно від соціального статусу, мають можливість отримувати необхідну кількість харчових продуктів. З'ясовано, що величина перехідних запасів зерна, що зберігається до наступного врожаю, розраховується у відсотках від річного світового споживання зерна або в днях його загальносвітового споживання. Безпечним вважається 60-денний перехідний запас, тобто 17-20% усього зерна, яке споживається в країні.

2. Проаналізовано основні принципи класифікації зерна пшениці. Пошук в літературних джерелах засвідчив, що вчені виділяють ботанічну, сільськогосподарську, товарну класифікації зерна пшениці. Відповідно до ботанічної класифікації, види зерна пшениці поділяють на чотири групи: диплоїдні, тетраплоїдні, гексаплоїдні, октаплоїди. Для практичних цілей зручніше застосовувати сільськогосподарську класифікацію, яка поділяє зерно пшениці на справжні пшениці та плівчасті пшениці (полб'яні). Виробниче значення мають м'яка і тверда пшениця. Визначено, що для проведення експортно-імпортного товарообігу із зерном більш важливою є товарна класифікація, згідно якої можна виділити 2 групи країн: до першої відносять Україну (до прийняття стандарту ДСТУ 3768:2010 «Пшениця. Технічні умови»), США, Канаду, Росію, Китай, Аргентину. Проаналізовано, що загальним для них є класифікація зерна пшениці по ботанічним характеристикам з розділенням зерна на класи в залежності від показників якості. У другій групі країн, таких як Франція, Німеччина, Великобританія, Чехія, Хорватія, Україна (після прийняття стандарту ДСТУ 3768:2010) пшеницю поділяють на класи в залежності від показників якості.

Встановлено, що найважливішим показником якості, який визначає приналежність зерна до того чи іншого класу, є уміст білку. У деяких країнах (Франція, Німеччина, Австралія) уміст білку регламентує приналежність зерна до того чи іншого класу. У США і Канаді уміст білку взагалі не характеризує клас пшениці, однак цей показник є ціноутворюючим при здійсненні експортно-імпортних торговельних операцій.

3. На основі дослідження літературних джерел запропоновано систематизацію класифікаційних ознак зерна пшениці, за допомогою яких доцільно проводити експертне оцінювання споживних властивостей зерна пшениці. Визначено, що усі показники зерна пшениці можна розділити на три групи: загальні, обов'язкові (специфічні) та додаткові показники. З'ясовано, що в умовах експортно-імпортного товарообігу одні показники є найбільш важливими (органолептичні показники, зараженість шкідниками, натура зерна, масова частка білку та масова частка вологи), а інші мають супідрядне значення (масова частка клейковини, уміст ендосперму, крупність зерна). Деякі з ознак якості необхідно виявляти тільки в окремих партіях (число падіння, масова частка клейковини, якість клейковини, масова частка крохмалю), а інші обов'язково визначають у кожній партії (уміст зернової та смітної домішки, масова частка білку та масова частка вологи).

4. Проаналізовано стан кон'юнктури світового ринку зерна та визначено, що за останні три роки показник врожайності в світі збільшився на 5,7%, що обумовлює підвищення рівня валового збору зернових. З'ясовано, що основними покупцями на світовому ринку залишається Єгипет, Індонезія, Алжир, країни ЄС-27 та Бразилія. Визначено, що спостерігається тенденція збільшення світового споживання зерна в 2015/16 р., зокрема, на 3 млн т зернових більше порівняно із 2014/15 р., що обумовлено економічними і демографічними чинниками.

На основі аналізу експортного потенціалу України встановлено, що вона входить до десятки найбільших виробників зернових у світі та займає шосте місце в рейтингу експортерів пшениці. З'ясовано, що найбільшим

експортером зерна був ЄС (19% світового експорту зерна пшениці), на другому місці – Канада та Росія (14%). Україна перебуває на шостій сходинці експортерів пшениці (9%).

На основі вивчення літературних джерел визначено, що кількісна структура виробників зерна за наявними в них земельними площами практично не змінилась. З'ясувано, що за рахунок консолідації ринку великих сільськогосподарських виробників частка ТОП-10 виробників зерна пшениці в валовому зборі за останні роки зростає. В списку ТОП-10 ключовими компаніями-експортерами залишалися «Кернел», «Нібулон», «Кернел», Каргілл», ДПЗКУ, «Бунге Україна».

5. Аналіз діяльності ТОВ «Котекна Україна Лімітед» засвідчив, що компанія займається дослідницькою діяльністю, вивченням проблемних ситуацій, спірних питань і фальсифікацій, розробляє і впроваджує нові актуальні методи аналізів. Визначено, що компанія працює з насипними (зернові, олійні), хімічними (добрива, карбамід, селітра та іншими), наливними (масло, вино, нафтопродукти) і різними контейнерними вантажами.

Зазначено, що при проведенні експортно-імпортних торговельних операцій, в залежності від вимог країни-імпортера, лабораторія компанії проводить визначення таких показників зерна пшениці, як уміст білку, уміст сирової клейковини (ручний та механічний метод), визначають натуру зерна, масову частку вологи та інші якісні показники. Такі дані дають можливість визначити шляхи реалізації партій зернових культур – на внутрішній або зовнішній ринки.

6. Надано систематизацію вимог щодо показників якості та безпечності зерна пшениці, які висувають основні експортери зерна, що обумовлює практичну цінність роботи. Встановлено, що показник «масова частка білку» зерна пшениці має першочергове значення та є визначальним кваліфікуючим показником при проведенні експортно-імпортних торговельних операцій. Оцінка вимог експортерів засвідчила, що Єгипет висуває достатньо жорсткі

вимоги до зерна пшениці, а Індонезія закупає зерно пшеницю з мінімальною часткою білку 11,5%. На основі дослідження літературних джерел запропоновано систематизацію основних вимог за номінаціями на країни Азії, для яких базовими є показники умісту білку, масової частки вологи, наявність домішок, деякі карантинні вимоги. При цьому для різних країн перелік цих показників відрізняється.

7. Проаналізовано різні підходи до фітосанітарного контролю в Україні та в інших країнах світу. Встановлено, що поява на території України акредитованих лабораторій по фітосанітарному контролю дає можливість всебічного співробітництва і розвитку якості послуг, що надаються в даній сфері. На основі аналізу даних щодо заборонених карантинних об'єктів в країнах світу запропонована систематизація фітосанітарних вимог в країнах світу. Зазначено, що особливості фітосанітарного контролю в кожній країні індивідуальні. Найпоширеніші та найнебезпечніші шкідники зернової продукції в Україні це – комірний і рисовий довгоносики, малий хрущак, сажка тверда та карликова, фузаріоз, ріжки, амброзія полинолиста.

8. Проведено експертизу зразків партій зерна пшениці, що надходять в лабораторію компанії ТОВ «Котекна Україна Лімітед». Визначено, що зразки партії 1, 2, 3, 5, 6 відносяться до класу 2 групи А, зразки партії 4 та 7 до класу 3 групи А.

З'ясовано, що зерно, яке надходить із зазначених станцій відвантажень відповідає обмежувальним кондиціям, на яке заготовляють зерно. Визначено, що отримані показники якості відповідали вимогам стандарту в усіх партіях. У деяких зразках пшениці знаходяться зерна, пошкоджені фузаріозом в межах 0,02-0,15%. У середньому по партіям натура складає 78,9 кг/гп, показник умісту білку - 12,74 %. Масова частка вологи в зразках партій зерна знаходиться в межах від 11,6% до 13,5%, а уміст клейковини від 23,2 до 27,4%. Значення показника числа падіння свідчить про кращі споживні властивості в партіях зерна. Аналіз за показником енергії деформації клейковини дає уявлення про те, що за призначенням партії зерна зразків 1,

2, 3, 6, 7 придатні для виробництва борошна з метою випічки хліба, а партії зерна зразків 4, 5 придатні тільки для використання в кормах.

9. На основі дослідження літературних джерел надано рекомендації щодо вдосконалення стандартизації зерна пшениці. Зазначена така проблема сучасного регулювання ринку зерна, як встановлення фактичних невідповідностей характеристик партії зерна вимогам експортерів. Визначено, що доцільно вдосконалити систему стандартизації зерна пшениці; змінити умови контракту та переорієнтувати ринок з урахуванням вимог експортерів в інших країнах; змінити умови господарювання, а саме впровадження систем належної сільськогосподарської практики GlobalGAP та Системи управління безпечністю харчових продуктів на основі концепції НАССР (в англійській транскрипції НАССР – Hazard Analysis and Critical Control Points – Аналіз Небезпек і Критичні Контрольні Точки).

На основі проведеного узагальнення міжнародного досвіду належної сільськогосподарської практики належної сільськогосподарської практики GlobalGAP та НАССР встановлено контрольні точки програми якості вирощування зерна пшениці. З'ясовано, що запровадження системи якості у господарствах буде запорукою вдосконалення експортно-імпоротної діяльності.

АНОТАЦІЯ

Манукян Н. Л. «Експертна оцінка якості та безпечності зерна пшениці як об'єкту експортно-імпортного товарообігу (за матеріалами ТОВ «Котекна Україна Лімітед»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Експертиза товарів та послуг». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти класифікації зерна пшениці, за допомогою яких проводять експертне оцінювання споживних властивостей зерна пшениці. Проаналізовано основні нормативні документи, які регламентують якість та безпечність зерна пшениці. Запропоновано систематизацію вимог експортерів щодо якості та безпечності зерна пшениці з метою вдосконалення здійснення експортно-імпортних торговельних операцій. Проведено експертне оцінювання якості та безпечності зерна пшениці як об'єкту експортно-імпортного товарообігу та надано рекомендації щодо вдосконалення стандартизації зерна пшениці.

Ключові слова: експертиза, оцінювання, якість, безпечність, зерно пшениці, експортно-імпортний товарообіг.

Manukyan N.L. "Expert assessment of quality and safety of wheat as an object of export-import turnover (based on the materials of LLC "Cotecna Ukraine Limited)"

Qualifying work for obtaining an educational degree from on specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock-taking activity" for the educational program "Examination of goods and services". - Odessa National Economics University - Odessa, 2018.

The work deals with the theoretical aspects of the classification of wheat are considered in the paper, with the help of which an expert evaluation of the consumer properties of wheat grain is carried out. Different approaches to phytosanitary control in Ukraine and other countries of the world are analyzed.

Author analysis the basic normative documents regulating the quality and safety of wheat. An expert assessment of the quality and safety of wheat grain as an object of export and import turnover was conducted, and recommendations were made for improving the standardization of wheat grain.

Keywords: expertise, evaluation, quality, safety, wheat grain, export-import turnover.